

“DEVLET HAKKI”NI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ÖNLEMLERİNE HARCAMALI VE İŞÇİLER İÇİN HELAL ETMELİ

Soma'daki facia sonrası tüm Türkiye'nin canı yandı. Bu kez ateş sadece düştüğü yeri değil, bütün yurdu yaktı. Yaşadığımız acı öylesine büyüktü ki, bu acıların bir kez daha yaşanmaması, yiten canların unutulmaması adına kalıcı önlemlerin alınması konusunda hemen adımlar atılmaya başlandı. Keşke gerekli önlemler geç kalınmadan alınmış olsaydı, bu acı olay hiç yaşanmasaydı ve 303 canı kaybetmeseydik. Ancak bugünden sonra eskiye dönemeyeceğimiz için yapılacak en önemli şey, madenlerin güvenliğinin sağlanması için gerekli adımların atılması olacaktır.

Özel Ocaklar Ölüm Saçıyor

Madencilik ile ilgili 2011 yılında Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun raporu aslında alınması gereken tedbirleri çok net bir şekilde ortaya koymuş. Rapor madende çalışma biçimlerinin nasıl olması gerektiğini açıkça gösteriyor. 2008 yılında Türkiye Taş Kömürü Kurumuna bağlı ocaklarda her 100.000 ton kömür üretimi için 0,44 ölüm gerçekleşirken, özel ocaklarda bu rakam 2,06. Özel ocaklarda devletin işlettiği ocaklara nazaran 4,5 kat daha fazla ölüm gerçekleşmiş. Yani özel sektörün güvenli çalışmasını ne yazık ki bu mevzuatla sağlayamıyoruz. Türkiye Taş Kömürü Kurumu kendi işlettiği ocaklarda gerekli önlemleri alarak ölümlerin sayısını azaltabilmiş, ancak özel ocaklarda ne yazık ki maliyet baskısı iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasını ikinci plana itmiş.

Rödövens İSG Önlemlerini Aldırmıyor

Madenlerde uygulanan rödövens sistemi, hem devletin madenlerdeki rolünü zayıflatıyor, hem de madeni işleten ruhsat sahibine maliyet baskısı yaratıyor. İhale ile madeni işletme hakkını alan özel şirket, ürettiği ürün için alım garantisi elde ediyor. Ancak alımın gerçekleşeceği fiyat da belli. Böyle olunca madendeki faaliyetlerin daha ucuza yapılması gerekliliği ortaya çıkıyor. Maden sektörünün yoğun sermaye yatırımı gerektiren yapısı, madenlerde çalışmanın ancak uzun sürelerle gerçekleşirse karlı hale gelmesi, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin maliyet doğurması gibi nedenlerle ihaleyi alan şirketler gerekli önlemleri almıyor ve neticede 303 canın yitmesine neden olan iş kazaları yaşanıyor. İşçilerin ifadelerinden anlaşılan oksijen maskelerinin küflü olması, bilirkişi ön raporunda ortaya konan karbonmonoksit sensörlerinin yetersizliği, yaşam odalarının bulunmaması gibi eksikliklerin tamamı maliyet baskısı nedeniyle ortaya çıkan eksiklikler.

“Devlet Hakkı” İş Sağlığı ve Güvenliği Tedbirleri İçin Harcanmalı

Devlet, ülkemizdeki bütün madenlerin sahibi konumundadır. Dolayısıyla ihaleyle madenin işletme hakkı devredilse de, devletin madenden çıkarılan cevher üzerinde devletin hakkı vardır. Maden sahasından çıkarılacak madenin ocak başı satış tutarı üzerinden ödenmesi zorunlu olan meblağ devlet hakkı olarak adlandırılıyor. Devlet Denetleme Kurulu'nun raporuna göre 2008 yılında bütün madenlerden devletin elde ettiği devlet hakkı geliri 130 Milyon 629 Bin TL. Yer altı işletme yöntemi ile üretim yapan madenlerde devlet hakkının yarısı alınmıyor.

Devlet Hakkı olarak alınan payın yüzde 25'i il özel idaresi payı olarak ruhsat sahibi şirketin bulunduğu ilin özel idaresine aktarılıyor. Yüzde 25'i ruhsat sahibi şirketin bulunduğu bölgenin alt yapı yatırımlarında kullanılmak üzere doğrudan o köy veya ilçedeki Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin hesaplarına yatırılmaktadır. Devlet Hakkı'nın kalan yüzde 50'si ise doğrudan Hazine'ye aktarılmaktadır.

Devlet Hakkı olarak ifade edilen miktarın bugüne kadar nerelerde kullanıldığına dair bir denetim gerçekleştirilmemiştir. Aynı şekilde maden ocaklarının bulunduğu il ve bölgelerde de çok yüksek miktarda yatırımların yapılmadığını söyleyebiliriz. Soma'da, Zonguldak'ta insanların madenden başka bir iş imkanının olmaması bunun bir göstergesi.

2008 Yılı için toplanan devlet hakkı olan 130 Milyon 629 Bin TL iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine harcarsaydı, madenlerdeki kazaların pek çoğu önlenebilirdi. Devlet madenlerdeki bu hakkını kendi vatandaşlarının güvenliği için harcamalı. Özel sektörden alınan bu rakam devlet eliyle iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine harcanırsa kazaların pek çoğu, kaza sonucu ölümlerin ise tamamı engellenebilir.

Şimdi Değilse Ne Zaman?

Bakanlar Kurulu'nun gündemine gelecek yeni Maden Kanunu'nda devlet hakkının iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine harcanması yönünde bir düzenleme öngörülmesi. Devlet Hakkı kapsamındaki miktarlar, madenlerin güvenli hale getirilmesi için harcanmalı. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması için devlet hakkından feragat edilerek özel şirketlere teşvikler sağlanmalı. Yani devlet madende iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin alınması için elini taşın altına koymalı. Madenlerin işletme hakkını kiralayarak kömür ihtiyacını karşılamak sosyal bir devlet için yeterli değildir. Ekonomik ihtiyaçlar karşılanırken insan hayatı mutlaka göz önünde bulundurulmalı. İş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almaktan maliyet nedeniyle imtina eden özel şirketlerin sözleşmeleri sonlandırılmalı, rödövan sistemi yerine daha güvenli

Üretim yöntemleri benimsenmeli. Bu nlemleri almak için daha fazla geç kalınmadan harekete geçmek gerekiyor.

Geç Sanayi Devrimi ve Güçsüz Sendikalar nlemlerin Alınmasını Geciktiriyor

Madenleri iletirken özel sektörden destek almak fikri aslında bir tek Türkiye için geçerli değil. Ancak lkemiz bazı gelişmeleri tarihsel olarak atladığı veya çok geç yaşadığı için gerekli önlemlerin alınmasının zorunluluğunu ancak vahim olaylar sonucunda idrak edebiliyoruz. Sanayi devrimi sonrasında bütün dünyada kadın ve çocukların kötü koşullarda alıtırılmasına tepki olarak kadın ve çocukların belirli işlerde alıtırılmasının yasaklanmasına yönelik önlemler geliştirildi. Aynı Şekilde günlük 8 saat çalışma hakkı uzun çalışma sürelerinin çalışanlar üzerinde yarattığı fiziksel ve psikolojik sorunlar görülerek ve genellikle işçilerden gelen bir talep ve mücadele ile elde edildi. Ancak lkemiz sanayi devrimini çok geç yaşamaya balayabildi. Bunun yanında özellikle 1980 sonrası sendikaların çok gszlemesi ve mevzuatlar çerçevesinde yalnızca Őeklen var olur hale gelmesi ile devleti veya özel sektörü ekonomik işleyiŐin zararları ve sosyal haklar konusunda harekete geçirecek etkili bir mekanizma ne yazık ki olumadı. Böyle olunca da sermaye istediği gibi hareket etmeye ve ekonomik politikaları belirlemeye baladı. Sonuç ne yazık ki, güvencesiz çalışma ve ölümlü i kazaları oldu. Dolayısıyla madenlerden balayarak bütün çalışma hayatını yeniden düzenleyecek önlemler alınmalı. Ekonomik olarak büyümek, tek bir cana dahi kast ediyorsa hiçbir anlam ifade etmeyecektir.